

Esperanto-Brno

Esperanto-Brno - Artikolo por la gazeto Fénix 1-2/2012 de Ĉeĥa-ĉina societo

Překlady české literatury do čínštiny prostřednictvím esperanta

Již několik let se zabývám literárním odkazem dvou amatérských, přesto vynikajících překladatelů české poezie do esperanta, JUDr. Tomáše Pumpra (1906-1971) a Jiřího Kořínka (1906-1988).

Tomáš Pumpr přeložil Erbenovu *Kytici*, Máchův *Máj*, Havlíčkova *Krále Lávrů*, pro esperantské vysílání československého rozhlasu Verda Stacio (Zelená stanice) připravil překlady oper *Prodaná nevěsta*, *V studni* a *Rusalka*. Zvukový záznam Rusalky s Marií Tauberovou, Beno Blachutem a Karlem Kalašem se zachoval, komentář mezi áriemi čte Karel Höger. Je to jediná Rusalka Marie Tauberové, která ji na jevišti nikdy nezpívala. Vrcholem Pumprova překladatelského umění je Havlíčkův *Křest svatého Vladimíra*, na kterém pracoval 15 let a mnohokrát ho přepracoval podle kritických připomínek zahraničních literárních přátel, než kniha vyšla na Kanárských ostrovech v roce 1953. Objasnil přitom řadu dobových narážek, kterým do té doby ani literární věda nerozuměla.

Jiří Kořínek je v esperantském světě znám jako jeden z nejlepších a neplodnějších překladatelů poezie, stovky jeho prací vyšly v esperantských časopisech po celém světě. Za své dílo získal i titul „zasloužilý pracovník kultury“. K jeho nejlepším překladům patří Seifertova *Maminka*, Nezvalova *Manon Lescaut*, Karenův *Okřídlený kámen* a od Markéty Procházkové *Na prahu lásky*.

Oba překladatelé společně přeložili asi třicet básní Otokara Březiny (které byly uloženy v básníkově muzeu v Jaroměřicích nad Rokytnou a které nyní připravujeme do tisku), a společně s Rudolfem Hromadou (1890-1964) přebásnili Bezručovy Slezské písně. Celou knihu vydal Český esperantský svaz v roce 1970, avšak Památník Petra Bezruče v Opavě zveřejnil ukázky už v roce 1965. Krátce po vydání deník Práce otiskl článek *Co esperanto s Bezručem může a nemůže*, v němž autor skrytý za značkou gs zapochyboval o schopnosti esperanta tlumočit poezii. Na tento útok odpověděli oba překladatelé, každý za sebe, otevřenými dopisy, které nikdy zveřejněny nebyly, ale dochovaly se v pozůstalosti T. Pumpra. Argumentuje tam mimo jiné tím, že čínští básníci Kuan Huan a Li Laojon vydali v čínštině dvě antologie české poezie včetně překladů Bezruče, a jak se později ukázalo, oba překládali z esperantské čítanky Ĉeĥoslovaka Antologio vydané v roce 1935 v Budapešti, protože je právě esperantská interpretace emocionálně zaujala.

Uplynuly ovšem dva roky, než jsem se „prokousal“ ke krabici dopisů, v nichž jsem znovu narazil na jméno Li Laojon, fotografie jeho rodiny, a na dopisy dalších esperantistů i pracovníků ministerstva kultury a akademie věd, které mi ukázaly rozsah tehdejší spolupráce při propagaci české literatury v Číně.

Vraťme se nyní na začátek příběhu. Před 125 lety 2. června 1887 vyšla ve Varšavě útlá ruský psaná knížečka nazvaná Lingvo Internacia. Autor se z opatrnosti podepsal pseudonymem dr. Esperanto (dr. Doufající) a vyjádřil naději, že nový jazyk pomůže národům k vzájemnému dorozumění. Protože podobných projektů bylo víc (volapük, bolak, solresol apod.), začalo se novému jazyku říkat esperanto a to jméno už zůstalo i poté, co se autor přiznal, že se jmenuje Zamenhof a je oční lékař. vzdal se autorských práv a nazval se pouhým iniciátorem mezinárodního jazyka, protože si je vědom toho, že jazyk, aby žil, musí být vyvíjen kolektivem uživatelů a uhněten

literaturou. Důraz na beletrii vyjádřil překladem Bible, Andersenových pohádek, Hamleta, Revizora a mnoha dalšími překlady, které zveřejňoval v esperantských časopisech a vedl k literární aktivitě i další stoupence svého jazyka. Jiní překladatelé ještě před první světovou válkou vydali tisíce prací časopisecky nebo v brožurkách, vyšla i velká díla jako Prusův *Farao* (1901), Mickiewiczův *Pan Tadeáš* (1918), *Kníže Stříbrný* (1912) od A. K. Tolstého, objevují se i první romány psané přímo v esperantu. Francie v roce 1905 uspořádala první světový kongres esperantistů a ve Švýcarsku o tři roky později vzniká Světový esperantský svaz.

L. L. Zamenhof (1859-1917) se sice konce války nedožil, ale jeho dílo žije dál. Bez politické podpory i bez peněz se jazyk šíří po světě, z vlastních prostředků esperantisté zakládají esperantské organizace, muzea a knihovny, vydávají časopisy a knihy. V roce 1922 vzniká v Budapešti esperantské nakladatelství *Literatura Mondo*, které vydává i stejnojmenný literární měsíčník a řadu publikací autorů různých národností. Nejvýznamnějšími osobnostmi nakladatelství jsou dva tvůrci narození v roce 1891 - herec Gyula Baghy, který píše v esperantu původní díla, v nichž zpracovává například své zkušenosti z ruského zajetí, a lékař Kalmán Kalocsay, nejtalentovanější překladatel své generace (*Dantovo Peklo*, *Madáchova Tragédie člověka*, *Shakespearův Král Lear* a mnoho dalších). Poslední číslo časopisu *Literatura Mondo* roku 1932 je věnováno československé literatuře a můžeme je považovat za přípavu československé antologie, která vyšla o tři roky později. Nakladatelství ovšem nejdříve vydalo antologii maďarské literatury v roce 1933 a po jejím příznivém přijetí ze strany čtenářů nabídlo československým přátelům představit podobným způsobem i českou a slovenskou literaturu.

V této době existovalo v Olomouci malé esperantské nakladatelství, spíše sdružení několika nadšenců, kteří si říkali *Moraviaj Esperanto-Pioniroj* (Moravští esperantští průkopníci) a kteří do té doby vydali osm publikací, z nichž nejdůležitější je Čapkovo drama *R.U.R.* (letos vyjde druhé vydání) a Welzlova kniha *Třicet let na Zlatém severu*. Jejich hlavním překladatelem byl Josef Řebíček (1875-1960). V Brně působila již zmíněná rozhlasová stanice *Verda Stacio*, která vedle přednášek o Československu vysílala i řadu divadelních her nebo zkrácených oper a operet. Účinkovali v nich významné osobnosti (např. Karel Höger, Jarmila Kurandová, Vladimír Leraus, František Kožík) a některé texty byly vydány i jako samostatné publikace, které přeložil pětadvacetiletý Jiří Vítězslav Šamla (1913-1994). Prostějovští esperantisté vydávali časopis *Ligilo* (Pojítko) s četnými beletristickými překlady a literatuře se nebránil ani ústřední časopis *Progreso* (Pokrok) v Praze. Přesto si na antologii netroufali a vděčně přijali nabídnutou ruku z Budapešti.

Hlavními redaktory této antologie se stali dr. Stanislav Kamarýt (1883-1956) a Ota Ginz (1896-1976), kteří patřili mezi čelné osobnosti našeho meziválečného esperantského hnutí. Kamarýt byl gymnazijním ředitelem v Bratislavě a jako doktor filozofie vydal i filozofické knihy v češtině *O dvojí pravdě* a *O jednoznačnosti mravního soudu*, v esperantu pak filozofický slovník. Od sedmnácti let pracoval v hnutí, později redigoval časopisy, psal publikace, budoval esperantskou organizaci a po smrti zanechal poznámky, z nichž byla sestavena publikace dějin československého esperantského hnutí.

Ještě zajímavější postavou je Ota Ginz, otec Petra Ginze, talentovaného chlapce, který zahynul jako šestnáctiletý v Osvětimi a který se stal symbolem holokaustu podobně jako Anne Frank (zrovna letos o něm OSN vydává brožurku ve světových jazycích jako varování před fašismem). Ota Ginz se jako mladý rakouský voják dostal do ruského zajetí, pracoval na statku Šolochovových, kde se kamarádil s malým Míšou, pozdějším slavným spisovatelem (který mu po druhé světové válce pomáhal pátrat po Petrově osudu, když se chlapec nevrátil domů z Terezína, kde strávil většinu války). V roce 1921 se v Praze konal světový kongres esperanta, na kterém se Ota Ginz seznámil s Marií Dolanskou, mladší sestrou Boženy Sklenčkové, jejíž manžel Otto Sklenčka (1891-1962) z Hradce Králové patřil mezi hlavní organizátory esperantského hnutí v Československu. Jejich syn Ota Sklenčka (1919-1993), tedy bratranec Petra Ginze, se později stal slavným hercem a až do smrti zůstal členem Českého esperantského svazu, i když pouze pasivním. Ota Ginz s Marií Dolanskou se vzali a společně se Sklenčkovými aktivně pracovali v československém esperantském hnutí. V roce 1928 se jim narodil syn Petr, o dva roky později dcera Eva (nyní izraelská malířka Chava Pressburger). V roce 1958 emigrovali do Izraele, kde se jim

narodily další děti. S českými esperantisty však Ota Ginz stále udržoval písemné styky, podílel se i na spolupráci s čínskými překladateli.

Ke spolupráci na antologii oba redaktoři přizvali řadu dalších českých i slovenských esperantistů, celkem 26 překladatelů, z nichž umělecky dosáhli nejvyššího mistrovství Miloš Lukáš (1897-1976) a již zmínění Rudolf Hromada (1890-1964) a Tomáš Pumpr (1906-1972). Staročeskou literaturu reprezentoval Podkoní a žák, po něm následují Havlíček, Erben, Němcová, Šmilovský, Neruda, Arbes, Šimáček, Jirásek, Šoltésová, Zeyer, Čech, Vajanský, Vrchlický, Hviezdoslav, Karásek, Lešehrad, Jesenský, Roy, Herrmann, Dyk, Sládek, Machar, Čapek-Chod, Bezruč, Timrava, Theer, Horký, Rakous, Karafiát, Malířová, Šrámek, Langer, Gregorová, Durych, Hašek, Tilschová, Toman, Baar, Sezima, Vrba, Jége, Čapek, Bass, Poláček, Kukučín, Nezval, Tajovský, Hrušovský, Benešová, Hronský, Nový, Alexy, Vachek, Vančura, Scheinpflugová, Wolker, Lukáč, Jilemnický, Rázuss, Zvěřina, Urban, Vámos, Kopta, Novomeský, Halas. Některá z uvedených jmen už upadla v zapomenutí, jiná, stále aktuální, v antologii chybí, avšak výběr bude vždy velmi subjektivní.

O několik let později přišla nejstrašnější válka lidských dějin, která přerušila i esperantské hnutí, mnoho esperantistů v ní zahynulo. Po válce se rychle obnovila esperantská organizace, vycházel časopis Esperantista, rozhlasová Zelená stanice se přestěhovala do Prahy (brněnské studio bylo rozbombardováno), v Doksech u Máchova jezera se každoročně konaly esperantské kurzy. Po Únoru se nový režim snažil využít i esperanto ke své propagandě pomocí časopisu Esperanto-Servo, vyšla i nová ústava v esperantu, ale pak přišel pokyn z Moskvy, že mezinárodním jazykem pracujících musí být ruština a že není žádoucí, aby si esperantisté dopisovali se západní cizinou. Funkcionáři esperantského svazu dostali pokyn, že mají organizaci dobrovolně rozpustit a vysvětlit tento krok členské základně jako politickou nutnost. Skončil časopis Esperantista, svou činnost zastavila i Zelená stanice. Esperantisté pokračovali v činnosti ve svých kroužcích, vedli tábory, založili Světové esperantské mírové hnutí, jehož časopis Paco (Mír) vycházel každý měsíc v jiné zemi, proti míru nemohl ani totalitní režim zasáhnout. Esperantisté si také hodně dopisovali se zahraničními přáteli a zde také začíná vlastní příběh o překládání české literatury do čínštiny přes esperanto.

***

Překlady z češtiny v Číně. Až dosud vyšly v čínském překladu básně a povídky některých našich spisovatelů 19. století, zvláště Jana Nerudy, Svatopluka Čecha a Jaroslava Vrchlického, z novějších autorů byl překládán zvláště K. Čapek. Většina těchto překladů byla pořizena z esperanta. Nyní kulturní pracovníci Čínské lidové republiky plánují daleko systematictější a přímé překládání literatury lidových demokracií, při čemž budou hoině zastoupeny současně česká a slovenská poesie a próza. (Lidové Noviny, Praha 26. III. 1950.)

V roce 1950 a následujícím 1951 časopis Esperantista dosud vycházel a postupně zveřejnil čtyři články o překládání české literatury do čínštiny přes esperanto. Dvě zprávy byly přetištěny z Lidových novin a oznamovaly, že takto byly přeloženy ukázky z Jana Nerudy, Svatopluka Čecha, Jaroslava Vrchlického a Karla Čapka (*Lidové noviny*, 26. III. 1950) a že česká kulturní delegace vedená

prof. dr. Jaroslavem Průškem navštívila Čínský esperantský svaz a dostala darem mimo jiné také novely a básně, přeložené do čínštiny z esperantské knihy Čehoslovaka Antologio (*Lidové noviny*, 24. II. 1951). Třetí zpráva z pera Oty Ginze upřesňuje, že se jednalo o 114-stránkovou knihu „Če-ko-ši-gu-hsüan“ (Vybrané básně z Československa) a o 68-stránkovou knihu „Če-ko-hsiao-šuo-hsüan“ (Vybrané novely z Československa), obě přeložil Kuai-Huan a vydalo družstevní nakladatelství v Šanghaji. O. Ginz má nyní obě knihy v ruce, a proto končí svou zprávu výčtem básní a novel, které se takto dostaly k čínštině (*Esperantista*, 15.9.1951).

Ovšem již o půl roku dříve vyšla zpráva o jiných překladech, totiž že čínský spisovatel Li Laŭjon vydal v roce 1950 knihu evropských básníků přeložených z různých esperantských zdrojů. Obsahuje 15 básní sovětských, 6 maďarských, 16 bulharských, 6 československých, 2 rumunské a 2 řecké, 6 tureckých, 4 francouzské (L. Aragon) a po jedné z Nového Zelandu, Španělska, Anglie a USA. Z českých jsou zastoupeni básníci Bezruč, Sova, Halas, Píč a Pánek. Knihu dostal překladatelův český korespondent, esperantista Karel Kraft z Příbrami (*Esperantista*, 20.2.1951).

Tato informace zaujala Tomáše Pumpra nejen proto, že Sovu a Halase ve zmíněné antologii překládal on, ale byl i vedoucím literární komise esperantské organizace a snažil se vést katalog s přehledem všeho, co se překládalo. Chtěl také pořídit kopie Bezručových básní pro básníkovu muzeum v Opavě. Napsal proto K. Kraftovi dopis s prosbou o zapůjčení dalšího exempláře zmíněné publikace, protože ten, který K. Kraft daroval Svazu esperantistů, nyní kočuje s putovní výstavou maďarské kultury, jelikož na titulní straně je portrét Petöfiho. Kraft odpověděl, že další exemplář nemá, ale dává T. Pumprovi adresu pana Li Laŭjona a tomu zároveň posílá průklep (dopis byl proto napsán v esperantu).

Za dva týdny (6.5.1951) přišla z Číny odpověď, že kniha „Soud“ je již vyprodána, Li Laojon (tak se podepisuje) posílá proto jen kopii, ale druhé vydání se připravuje. Píše o sobě, že je literárním redaktorem časopisu Tientsin Rhbao, orgánu městského výboru komunistické strany v Tientsinu. Kromě překládání se věnuje také psaní poezie i prózy a je členem komisariátu Celočínské esperantské ligy, založené v únoru 1951 v Pekingu (tedy před dvěma měsíci). Má radost, že se seznámil s překladatelem Sovy a Halase z Československé antologie a doufá v další spolupráci. Ta tímto dopisem skutečně začala.

Úvodem je třeba říci, že čínský esperantista je zapálený komunista, který touží překládat především budovatelskou literaturu, konkrétně „Karhanovu partu“ od Vaška Káni, hornické povídky „Nad námi svítá“ Jiřího Marka, trilogii Antonína Zápotockého, díla Julia Fučíka apod. Jeho čeští spolupracovníci však toto nadšení nesdílejí, snaží se ho nenápadně nasměrovat na českou klasiku. Uleví se jim, když se dozvědí, že Káňu a Marka už přeložil jiný překladatel z angličtiny a vydal tiskem.

Tomáš Pumpr se obrátil na Václava Pokorného z Prahy, znalce čínštiny, aby čínský překlad Maryčky Magdonovy a Kovkopa přeložil doslovně zpět do češtiny, a když se přesvědčil, že text zůstal dostatečně věrný, napsal Petru Bezručovi, že jeho poezie vyšla v Číně. O rok později byly překlady vystaveny na Bezručově výstavě.

Pak poslal Li Laojonovi v esperantu Erbenovu *Kytici*, *Město ve znamení ohně* M. Majerové, *Československou ústavu a Školní reformu*, v češtině Mathesiovy *Zpěvy staré číny* a ve francouzštině Jelínkovu *Antologii české poezie*. Napsal také na ministerstvo kultury a to opatřilo v angličtině *Sto let české poezie* od Pelvera, Máchův *Máj* a časopisy *Československo* a *Svět v obrazech*.

Také Ota Ginz napsal Li Laojonovi, že je spoluredaktorem knihy *Čeňoslovaka Antologio* a nabídl spolupráci. Později mu zaslal doslovný překlad básně *Čínský úsměv* Marie Pujmanové. V roce 1957 pak Literární noviny v čísle 37 mohly oznámit: „V těchto dnech vyšel v Šanghaji v nákladu 20 000 výtisků překlad Čínského úsměvu od národní umělkyně Marie Pujmanové v překladu Lao Žunga.“ Zachoval se krátký dopis, v němž M. Pujmanová vlstnoručně děkuje esperantistům za zprostředkování tohoto překladu.

V roce 1953 dostal redaktor esperantského časopisu *El popola Ĉinio* (Z lidové Číny) Honfan (1910-1989) strojopisný esperantský překlad Drdovy *Němé barkády*. Jednotlivé povídky přeložili Miloš Lukáš a Imrich Zálupský. Li Laojon si překlady vypůjčil a na českou žádost je půjčil i japonskému esperantistovi Kurisu Kei (1910-2009). V roce 1956 pak *Němá barikáda* vyšla jak čínsky, tak i japonsky.

Li Laojon vyjádřil v roce 1953 také přání přeložit do čínštiny Švejka, proto se T. Pumpr obrátil na ministerstvo informací a osvěty, že by pro čínského překladatele potřeboval překlady v angličtině, francouzštině a ruštině, což se ministerstvu podařilo v prvních dvou jazycích. Pak ovšem Li Laojon oznámil, že Švejka již překládá spisovatel Šiao-Čian, a to z angličtiny. Překlad vyšel v roce 1954 a pak znovu v roce 1956, tentokrát s předmluvou Zdenka Ančíka, která byla pořízena Li Laojonem přes esperantský překlad Oty Ginze.

Jako náhradu za Švejka se Li Laojon rozhodl pro Čapkův Krakatit, ovšem ministerstvu se podařilo získat překlad pouze v němčině, kterou Li Laojon neumí.

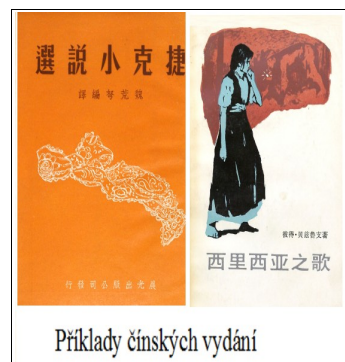

Li Laojon s rodinou

V roce 1955 se seznámil s českou studentkou Xeníí Dvorskou, která přijela studovat čínštinu a na oplátku začala Li Laojona učit česky. O rok později navázal kontakt i s českým jazykovědcem a esperantistou Sávou Heřmanem, který vyučoval češtinu v Pekingu.

Tomáš Pumpr postupně poslal v esperantu doslovné překlady Kytice, Slezských písní, Písní otroka, Torza naděje, Krále Lávry a zřejmě i dalších, i když ne vše se dochovalo. Písně otroka vyšly v roce 1958, ale stále se nedařilo vydat Slezské písně, přestože právě jim oba překladatelé věnovali nejvíce pozornosti. Podařilo se vydat pouze studii o Petru Bezručovi se šesti básněmi ještě za básníkovy života, který na tuto informaci odpověděl veršovaným pozdravem čínskému lidu:

Ač už veršem nejsem hbitý
aniž lehce výslovný,
pozdravuji čínské země
sta mil vzdálené ode mne
lid pokorný, pracovitý
a vždy míru milovný.

Příklady čínských vydání

Československý rozhlas 22. ledna 1957 odvysílal informaci, že v pekinském časopise Světová literatura vyšla studie o Petru Bezručovi s šesti básněmi ze Slezských písní (Maryčka Magdonova, Ostrava, Já, Slezské lesy, Ty a já, Kovkop) a s portrétem z roku 1904. Li Laojon upřesnil, že jde o portrét převzatý z ruského překladu namalovaný A. Ja. Kravčenkem v roce 1954. Li Laojon pak několikrát Tomáši Pumprovi sděloval, že Slezské písně už brzy vyjdou, ale nezdařilo se to, Li Laojon sám nevěděl proč. Teprve ze zápisu v Národní knihovně v Praze se dozvídáme, že překlad přes esperanto vyšel až v roce 1983 pod názvem Si-li-si-ja č'ke, tedy až po kulturní revoluci a po smrti Tomáše Pumpra, přestože překlad byl už připraven do tisku v roce 1957. Tehdy také Pumpr poslal čerstvou fotografií Petra Bezruče, pořízenou uměleckým fotografem Miloněm Novotným tajně skrze okno, protože Bezruč odmítal se nechat fotografovat.

V roce 1959 Li Laojon zasílá čínské překlady knih Babička, Strakonický dudák, Bouřlivý rok 1905, Vstanou noví bojovníci, Rudá záře nad Kladnem, Hra s ohněm a Lidé na křižovatce. Není jasné, kdo překládal a z jakého jazyka, dopis pouze konstatuje zaslání těchto knih Tomáši Pumprovi. Li Laojon dále oznamuje, že v časopise Xin Guang vychází jeho překlad Fučíkovy knihy „Obsazení severního pólu“ a že hodlá přeložit Fučíkovu esej „O české literatuře“, kterou mu v esperantu poslal Ota Ginz. Rád by také přeložil Klapzubovu jednáctku, Haškovy povídky, něco z Jiráska a Otčenáškův román Romeo, Julie a tma.

V roce 1961 Tomáš Pumpr navázal spolupráci s dr. Mojmírem Otrubou z Ústavu pro českou literaturu a začal projednávat velkolepý plán třídílné antologie české poezie v čínštině v překladu Li Laojona. Ústav by dodal originály a překlady do angličtiny, francouzštiny či ruštiny, esperantisté by doplnili doslovné překlady do esperanta a pomáhali vysvětlit méně srozumitelná místa. Li Laojon navrhuje tři svazky: Od Tháma po Machara, od Bezruče po Pilaře, od Kainara po Šiktance. Dr. Otruba souhlasí se střemi svazky, ale návrh malinko upravuje: 1. Thám, Puchmajer, Ruchovci a Lumírovci (Vrchlický, Sládek, Zeyer, Čech); 2. Česká moderna (Machar, Sova, Nezval, Wolker, Seifert, Biebl, Halas); 3. Hrubín a současníci.

Když si Li Laojon vyjednal v šanghajském nakladatelství souhlas, že mu ty tři svazky vydají, dr. Otruba poslal detailní návrh prvního svazku, věnovanému obrozené literatuře: Thám (*Život venkovský*), Puchmajer (*Vlk a jehně*), Rukopisy (*Kytice*, *Opuštěná*, *Žezulice*, *Jelen*, *Zbyhoň*, *Záboj a Slavoj*), Kollár (*Láska*, *Milá*, *Národ*, *Život ze Slávy dcery*), Čelakovský (*Jízda k milé*, *Dobré naučení*, *Pocestný*, *Dětská*, *Po práci*, *Zmizelá radost*, *Toman a lesní panna*), Erben (*Zlatý kolovrat*, *Holoubek*, *Vodník*, *Vrba*, *Dceřina kletba*), Máchova (*1. a 3. zpěv Máje*); Havlíček (*Křest sv. Vladimíra*, *Král Lávra*), Neruda (*Matka*, *Před fortanou Milosrdných*, *Dědova mísa*, *z Písní kosmických*, *Polka*, *Jarní*, *Letní*, *Podzimní*, *Zimní*, *Moje barva*, *V zemi kalicha*, *Láska*, *Jen dál*, *Všim jsem byl rád*), Hálek (*Přilítlo jaro z daleka*, *Napadly písně v duši mou*, *Já laňku vidím za šera*, *Den májový jak ze zlata*, *Dražba*), Mayer (*V poledne*), Šolc (*Píseň o ruce mozolné*), Čech (*Podzemní*

Eble oni pravas. Tamen ĉu mi povas
Flugi libera al la ĉielo,
dum ili dolorige sentas sur la brusto
premon de la peza nokta fantomo (**inkubo**)?
Mi ne povas kanti pri alia sento,
Ol kia tondaas en mia brusto,
Mi ne povas, mi ne povas!

III.

Min sklavo generis,
Min sklavino naskis,
Mia infana lulkanto estis
Tintego de la katenoj.
Dum mia tuta vivo
Rusta ĉeno tintis
De mateno ĝis vespero
Sur miaj senĝojaj vojoj.

Apenaŭ mi eksentis
en la nuko junan forton,
Tuj oni fermis mian kolon

Per fera jugo,
Oni min lernigis klini,
Profunde la kapon,
Kisi la skurĝon de mia turmentisto
Kaj bati per la frunto en la teron.